

ระบบบาทเน็ต

นวัตกรรมระบบการชำระเงิน ปี 2001

1. ความเป็นมา

1. ระบบบาทเน็ตเป็นระบบการชำระเงินที่ธนาคารแห่งประเทศไทย (ธปท.) พัฒนาขึ้นเพื่อเป็น โครงสร้างพื้นฐานสำหรับการโอนเงินทางอิเล็กทรอนิกส์ระหว่างสถาบันการเงิน และองค์กรต่าง ๆ ภายในประเทศไทย โดยเริ่มให้บริการตั้งแต่วันที่ 24 พฤษภาคม 2538 ทำการโอนเงินมูลค่าสูงในลักษณะที่มีผลสมบูรณ์ทันทีในแต่ละรายการ (Real Time Gross Settlement : RTGS) เพื่อลดความเสี่ยงที่เกิดขึ้นจากการชำระเงินและเพิ่มควมมีเสถียรภาพของระบบการเงิน
2. ธปท. ตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาตลาดตราสารหนี้ภาครัฐ และการลดต้นทุนของสถาบันการเงินในการนำเข้าสู่ข้อมูล รวมทั้งการวางระบบที่สอดคล้องกับมาตรฐานสากล จึงได้ปรับปรุงระบบบาทเน็ตโดยเพิ่มบริการ โอนตราสารหนี้ และใช้ SWIFT เป็นช่องทางการส่งข้อมูล
3. ในการปรับปรุงระบบนั้น ธปท. ได้ดำเนินการร่วมกับผู้ใช้บริการบาทเน็ต และผู้เกี่ยวข้องทั้ง ภายในและภายนอก ธปท. เพื่อสำรวจและกำหนดความต้องการร่วมกัน นอกจากนี้ยังได้รับคำปรึกษาและคำแนะนำทั้งด้านเทคนิค และธุรกิจ จากผู้เชี่ยวชาญภายใต้การสนับสนุนของธนาคารโลก และผู้เชี่ยวชาญจาก RBA (Reserve Bank of Australia) ซึ่งทำให้ระบบที่พัฒนาสอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้งานและเป็นไปตามมาตรฐานสากล
4. ธปท. ได้เริ่มให้บริการระบบบาทเน็ตที่ปรับปรุงใหม่อย่างไม่เป็นทางการตั้งแต่วันที่ 11 ธันวาคม 2544 เป็นต้นมา และได้ทำพิธีเปิดอย่างเป็นทางการ โดยผู้ว่าการ ธนาคารแห่งประเทศไทย ในวันที่ 21 ธันวาคม 2544

2. บริการของระบบและผู้ใช้บริการ

2.1 การเชื่อมโยงระหว่างผู้ใช้บริการและ ธปท.

5. ระบบบาทเน็ตเป็นเครือข่ายการโอนเงินรายใหญ่ทางอิเล็กทรอนิกส์ซึ่งเชื่อมโยงและรับส่งข้อความระหว่าง ธปท. กับผู้ใช้บริการ โดยการเชื่อมโยงเข้าสู่ระบบบาทเน็ตสามารถทำได้สองช่องทางคือ ผ่านเครือข่าย S.W.I.F.T. และผ่าน BAHTNET Webservice บริการในระบบบาทเน็ต ได้แก่ การโอนเงิน มูลค่าสูง การส่งมอบและชำระราคาตราสารหนี้ภาครัฐ การสอบถามข้อมูล การส่งข้อความสื่อสารระหว่างกัน การประกาศข้อความแก่ผู้ใช้บริการทั้งหมด และรายงานสิ้นวันต่าง ๆ
6. สำหรับผู้ใช้บริการที่ไม่ได้เป็นสมาชิก S.W.I.F.T. สามารถทำธุรกรรมผ่าน BAHTNET Webservice ได้ ส่วนการสอบถามข้อมูลนั้น ผู้ใช้บริการทุกสถาบันทั้งที่เป็นสมาชิก S.W.I.F.T. และที่ไม่เป็นสามารถทำการสอบถามข้อมูลผ่าน BAHTNET Webservice

2.2 ลักษณะของธุรกรรมการโอนเงินหรือโอนตราสารหนี้

7. ระบบบาทเน็ตมีลักษณะการโอนเงินแบบ RTGS และ การส่งมอบและชำระราคาตราสารหนี้แบบ Real Time Gross Settlement - Delivery Versus Payment (RTGS-DVP) นั่นคือการส่งมอบตราสารหนี้

จะเกิดขึ้นในเวลาเดียวกันกับการชำระราคาทีละรายการ ดังนั้นเมื่อคำสั่งโอนเงินหรือคำสั่งส่งมอบและชำระราคาตราสารหนี้ได้รับการประมวลผลและบันทึกบัญชีแล้ว จะถือว่ามีผลสมบูรณ์ (Finality) และ

ไม่สามารถเพิกถอนได้ (Irrevocable Transfer Order)

2.3 การเสริมสภาพคล่องให้ผู้ให้บริการ

8. การเสริมสภาพคล่องให้ผู้ให้บริการซึ่งถูกกำหนดไว้ในระบบบาทเน็ตทำได้ 2 ช่องทาง ช่องทางแรกเป็นกลไกในการหล่อลื่นระบบ ได้แก่ กลไกการจัดคิวและการจัดการกลุ่มคำสั่งที่ติดอยู่ในคิว (Queue & Gridlock Resolution) เพื่อช่วยลดความต้องการสภาพคล่องในระบบ ช่องทางที่สองเป็นการ จัดสรรวงเงินสภาพคล่องระหว่างวัน (Intraday Liquidity Facilities: ILF) ของ ธปท. แก่ผู้ให้บริการที่เป็น สถาบันการเงิน ซึ่งอยู่ในความดูแลของ ธปท. โดยวงเงินที่ได้รับจะขึ้นอยู่กับ ตราสารหนี้ที่มาวางเป็น หลักประกัน โดยไม่มีการคิดค่าธรรมเนียมการใช้วงเงินสภาพคล่องระหว่างวัน

9. ทั้งนี้ ผู้ให้บริการจะใช้วงเงิน ILF ได้ต่อเมื่อยอดเงินคงเหลือในบัญชีเงินฝากกระแสรายวัน มีไม่เพียงพอและ ต้องการใช้ วงเงินสภาพคล่องเพื่อการโอนผ่านระบบบาทเน็ตเท่านั้น หากมีการใช้วงเงินสภาพคล่องข้ามวัน (Overnight) ธปท. จะคิดค่าตอบแทนในอัตราที่สูงซึ่งถือว่าเป็นอัตราลงโทษ

2.4 ผู้ให้บริการ

10. ปัจจุบันผู้ให้บริการมี 2 ประเภทจำนวนทั้งสิ้น 59 ราย ประเภทแรกคือ ผู้ให้บริการ 57 ราย ซึ่งเป็นผู้ให้บริการที่เป็นสมาชิก S.W.I.F.T จำนวน 34 ราย และผู้ให้บริการที่ไม่เป็นสมาชิก S.W.I.F.T จำนวน 23 ราย และประเภทที่สองคือ ผู้ให้บริการสมทบ 2 ราย ซึ่งเป็นผู้ให้บริการที่ไม่เป็นสมาชิก S.W.I.F.T ผู้ให้บริการมีสถานะเป็น ธนาคารพาณิชย์ สถาบันการเงินเฉพาะกิจ บริษัทเงินทุน บริษัทหลักทรัพย์ บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์ ส่วนราชการ บริษัทศูนย์รับฝากหลักทรัพย์ (ประเทศไทย) จำกัด บริษัทบริหารสินทรัพย์ไทย และส่วนงานภายในธนาคารแห่งประเทศไทย

3. ประโยชน์ของระบบบาทเน็ต

11. ธนาคารแห่งประเทศไทยพัฒนาระบบบาทเน็ตขึ้นเพื่อเป็นโครงสร้างพื้นฐานที่จะนำไปสู่การ พัฒนาระบบการเงินของประเทศ ด้วยคุณลักษณะของระบบที่มีการทำงานแบบ RTGS ซึ่งทำให้ระบบ การชำระเงินมีความมั่นคงปลอดภัยและมีประสิทธิภาพสูงซึ่งก่อให้เกิดประโยชน์หลายประการแก่ การพัฒนาตลาดเงินและตลาดทุน

3.1 ลดความเสี่ยงของการทำธุรกรรมตราสารหนี้

12. ในปัจจุบันส่วนใหญ่ผู้ขายตราสารหนี้จะได้รับชำระเงินด้วยเช็คซึ่งมีผลการชำระเงินสมบูรณ์ ถัดจากวันที่ส่งมอบตราสารหนี้ให้แก่ผู้ซื้อ การโอนตราสารหนี้ผ่านบาทเน็ตจะทำให้ผู้ขายได้รับเงิน ในเวลาเดียวกับที่ส่งมอบกรรมสิทธิ์ตราสารหนี้

3.2 เพิ่มประสิทธิภาพในการทำธุรกรรม

13. จากเดิมการ โอนตราสารหนี้ผู้ให้บริการจะต้องใช้เวลาในการเตรียมเอกสารและเดินทางมายื่น เอกสารที่ธปท. แต่การ โอนตราสารหนี้ผ่านบาทเน็ตนั้น ผู้ให้บริการสามารถส่งคำสั่ง โอนตราสารหนี้

ผ่านระบบบาทเน็ตด้วยตนเอง และคำสั่งดังกล่าวจะมีผลทันทีถ้าข้อมูลในคำสั่งโอนตราสารหนี้ นั้น ถูกต้องและมีตราสารหนี้หรือเงินในบัญชีเพียงพอ

3.3 ลดขั้นตอนและต้นทุนในการนำเข้าข้อมูล

14. โดยใช้ S.W.I.F.T. เป็น ช่องทางในการส่งข้อมูล ซึ่งเอื้อต่อการเชื่อมโยงกับระบบงานของ ผู้ใช้บริการ โดยตรง (Straight Through Processing : STP)

3.4 เพิ่มขีดความสามารถในการบริหารเงินให้แก่ผู้ใช้บริการ

15. โดยผู้ใช้บริการสามารถเรียกดูยอดคงเหลือและความเคลื่อนไหวของทั้งบัญชีเงินและ บัญชีตราสารหนี้ นอกจากนั้นยังสามารถติดตาม และจัดการเปลี่ยนลำดับคำสั่ง โอนเงินหรือโอน ตราสารหนี้ในระบบด้วยตนเอง ซึ่งส่งผลต่อประสิทธิภาพของการบริหารเงินสด (Cash Management) ของผู้ใช้บริการเอง

3.5 สร้างความเป็นมาตรฐาน

16. โดยมีการกำหนดประเภทและรูปแบบของคำสั่ง (Message type และ Message format) ตาม มาตรฐานของ S.W.I.F.T. โดยเฉพาะอย่างยิ่งคำสั่ง โอนตราสารหนี้จะเป็นรูปแบบตามมาตรฐาน ISO15022 มีการใช้รหัส ที่เป็นมาตรฐานสากล เช่น รหัสสถาบัน ใช้ BIC Code (Bank Identifier Code) และ รหัสตราสารหนี้ใช้ ISIN Code (International Securities Identification Number) นอกจากนั้นมีการใช้ PKI (Public Key Infrastructure) ซึ่งเป็นระบบการรักษาความปลอดภัยที่ทันสมัย เป็นที่ยอมรับตาม มาตรฐานสากล

17. เนื่องจากระบบบาทเน็ตเป็นการโอนเงินมูลค่าสูง ในการออกแบบระบบจึงคำนึงถึง BIS Core Principles for Systemically Important Payment Systems

18. การออกแบบระบบที่สอดคล้องกับมาตรฐานสากลจะเอื้อต่อการเชื่อมโยงกับระบบการชำระเงินของต่างประเทศในอนาคต

4. การรักษาความปลอดภัย

19. ระบบบาทเน็ตมีการรักษาความปลอดภัยที่ได้มาตรฐานสากล ทำให้ผู้ใช้บริการมีความมั่นใจ ในความถูกต้องและความแข็งแกร่งของระบบ โดยสามารถรักษาความปลอดภัยพร้อมทั้งป้องกันมิให้ผู้อื่น

ล่วงรู้ข้อมูล สามารถยืนยันและพิสูจน์ตัวตนของผู้ส่ง/ผู้รับรายการได้ สามารถรับรองความถูกต้องครบถ้วนสมบูรณ์ของข้อมูลที่ส่งผ่านระบบได้ และผู้ส่ง/ผู้รับรายการไม่ สามารถปฏิเสธความรับผิดชอบได้นอกจากนี้ยังมีการบันทึกข้อมูลที่รับ-ส่งในระบบอย่างต่อเนื่องและเก็บไว้เป็นหลักฐานด้วย

20. ธปท. ได้จัดสร้างศูนย์สำรอง (Backup site) ที่สำนักงานสุรวงศ์ โดยสำรอง Hardware และ Software ด้วยอุปกรณ์ชุดเดียวกับระบบงาน จริง เพื่อให้ระบบสามารถให้บริการต่อได้โดยไม่หยุดชะงัก เมื่อศูนย์บริการหลักขัดข้อง นอกจากนั้นได้จัดทำแผนฉุกเฉินเพื่อรองรับในกรณีที่ระบบบาทเน็ตขัดข้องไว้ เรียบร้อยแล้ว ในส่วนของผู้ใช้บริการ ธปท. ได้กำหนดให้ผู้ใช้บริการจัดหาอุปกรณ์สำรองทั้งด้าน Hardware และ Software ที่เกี่ยวข้องตามความเหมาะสม

5. จำนวนและมูลค่าธุรกรรมผ่านบาทเน็ตช่วงวันที่ 11 – 14 ธันวาคม 2544

21. ในช่วงเปิดระบบบาทเนตสัปดาห์แรก (11 – 14 ธันวาคม 2544) มีธุรกรรมที่ผ่านระบบบาทเนตโดยเฉลี่ย เป็นการโอนเงินจำนวน 3,000 รายการ มูลค่า 3 แสนล้านบาท การโอนตราสารหนี้จำนวน 120 รายการ มูลค่า 3,400 ล้านบาท

6. บทสรุป

22. ธนาคารแห่งประเทศไทยพัฒนาระบบบาทเนต เพื่อเป็นโครงสร้างพื้นฐานรองรับการพัฒนาตลาดเงินและตลาดทุนของประเทศ พร้อมทั้งต้องการลดความเสี่ยงในระบบการชำระเงิน ซึ่งเป็นปัจจัยที่จะนำไปสู่ความมั่นคง และเสถียรภาพทางการเงินของประเทศ การพัฒนาระบบบาทเนตจะมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ให้สอดคล้องกับความต้องการทางธุรกิจและเทคโนโลยีที่มีการปรับเปลี่ยนตามแนวโน้มของกระแสโลก